

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب نگاه‌های اجمالی به زندگی و سنت‌های ایران توسط لیدی مری لئونورا شیل در سال ۱۸۵۶ میلادی نوشته شده است. وی سرپرست یک تیم انگلیسی بود که در زمان ناصرالدین شاه قاجار مسافرتش را از راه خشکی به لهستان، جنوب روسیه، قفقاز و نواحی هند و اروپایی انجام داد. این کتاب علاوه بر ارائه اطلاعاتی در خصوص نواحی پیرامون ایران، بیانگر شرایط جامعه ایرانی، سنتها و پراکنش نسبی جمعیتی اقوام و طوایف در اواسط قرن ۱۹ میلادی است. از نگاه لیدی شیل اگرچه ایرانیها در موضوعات دینی نسبت به ترکها و بسیاری از مردم مسلمان بسیار روشن فکرتر هستند، اما هنوز از حضور یک زن در جمع عمومی جلوگیری می‌کنند. بنابراین لیدی شیل در مراسمات درباری با حضور اشراف زادگان مرد نتوانسته زنان را ببیند. از نکات بارز در کتاب مذکور اشاراتی به فرقه جعلی بابیه است که توسط سید علی محمد شیرازی به عنوان یک جنبش مذهبی آغاز شد. داستان خلع و قتل امیرکبیر نخست وزیر ناصرالدین شاه نیز یکی از موضوعات این کتاب است. از دیگر مباحث جالب توجه اشاره به پراکندگی جمعیتی برخی از اقوام ساکن در ایران است. در این کتاب از قوم لک به عنوان یکی از مهمترین اقوام ایرانی ساکن در کشور ایران نام برده است. اشارات خانم شیل به نام قبایل و محل کنونی سکونتشان با ذکر تعداد خانوارهای هر قبیله از نکات حائز اهمیت در باب جمعیت شناسی ایران دوره قاجار به ویژه قوم لک است. با قضاوت از روی این کتاب بسیاری از قبایلی که در حال حاضر دچار سائیدگی هویتی و انحلال در اقوام دیگر شده‌اند در اصل از قوم لک هستند. بنابراین نکات کلیدی این کتاب که اشاراتی به قوم لک دارند ترجمه شده تا در اختیار دوستداران اقوام و فرهنگهای ایرانی قرار گیرد.

و من الله توفیق

داود داودی

فروردین ۱۳۹۶ خورشیدی

Glimpses of life and manners in Persia

Lady Sheil

London:

John Murray, Albermarle Street

1856

نگاه‌های اجمالی به زندگی و سنت‌های ایران

لیدی شیل

لندن:

جان موری، آلبرمارل استریت

۱۸۵۶ میلادی

ترجمه پیشگفتار کتاب

در گذشته سر جان ملگلم، سر جان مک داندل، سر رابرت پُرتِر، آقای موریر و آقای فراسِر به موضوع ایران پرداخته‌اند. تاریخها، مسافرتها و داستانهای متفاوت ارائه شده توسط این نویسندگان جهان را با ادبیات، جغرافیا، تجارت و قدمت کهن این کشور آشنا کرده است. کتاب حاضر یک تلاش ساده برای تشریح رسوم، نوع باورها و جامعه حال حاضر است. به نظر می‌رسد در یک زمانی باوری وجود داشته که قبل از جامعه‌ی انگلیس، ایران به مثابه‌ی یک دوست یا دشمن موقعیت والایی داشته است. این انتظار اولین دلیل برای نگارش این صفحات بود. حتی در حال حاضر سیمای تغییر یافته الفبای سیاسی قادر به محرومیت آنها در همه زمینه‌ها نبوده است.

یادداشتهای اضافه شده به این کتاب توسط شوهرم نگاشته شده است. در برخی موضوعات تحقیقاتی در ایران برای خانمها محدودیت وجود دارد و هنوز فقدان اشارات کامل به آنها احساس می‌شود. حتی ترس مردم از نشان دادن آنچه که واقعاً هستند باعث نقص بیشتر کتابهای ناچیز اینچنینی نیز می‌شود.

ترجمه برخی از جملات کلیدی در خصوص لکها

- نواحی کوهستانی ایران به اقوام ایرانی اصیل از لکها و کردها تعلق دارند که زبان بومی خود را حفظ کرده‌اند. به نظر می‌رسد همراه با ترکها و برخی زبانهای ایرانی تنها ساکنان ایران هستند (ص ۹۴).

- شمار فراوانی از مردم ایران طرفداران فرقه علی الهی هستند که محدود به قبایل اصیل ایرانی از قوم لک می‌شوند و متمایز از کردهایی هستند که تحت عنوان نژاد ایرانی قلمداد شده‌اند (ص ۱۹۹).

- لکها سیمای خشن و بکری دارند. آنها نگاه تیز و گرسنه‌ای شبیه به یک ببر دارند (ص ۲۱۸).
- شکاکها از دو زبان استفاده می‌کنند. زبان لکی خودشان و زبان ترکی که علاقه چندانی به آن ندارند (ص ۳۱۷).

- سربازان از زندگی ایلیاتی قبایل ترک و لک و از خانواده‌های معمولی به ارتش ایران وارد شده بودند (ص ۳۸۲).

- ایلات کرمانشاه در ارتش ایران بسیار معروف بودند و هنگهایی از دو قبیله قوم لک با نام گوران و کلهر داشتند که قبلاً توسط راولینسون مورد اشاره قرار گرفته‌اند. من به ندرت سربازهایی به رعنائی سربازان کلهر دیده‌ام (ص ۳۸۳).

- لکها در ارتش لباس قهوه‌ای و کلاه نمدی می‌پوشند (ص ۳۸۴).

- قبایل به سه قومیت ترک، لک و عرب تعلق دارند. ترکها در زمانهای دور از ترکستان تاخته‌اند و خود را در ایران تثبیت کرده‌اند. آنها هنوز زبان خود را حفظ کرده‌اند. لکها همچون لرها، بختیاریها و ... اقوامی با خون اصیل ایرانی هستند و ممکن است کردها نیز به این خانواده‌های ایرانی مرتبط باشند. اما تعداد آنها در حکومت شاه نسبتاً کم است (ص ۳۹۴).

- یک لک تأیید می‌کند که کرد هم مانند خودش به ایران قدیم تعلق دارد اما از اینکه یک خانواده باشند حاشا می‌کند. یک کرد نیز با چنین منظری به ماجرا نگاه می‌کند (ص ۳۹۴).

- یک لک با نگاه خشن، طبیعی و بی‌قرار قابل تشخیص است. من از خودشان شنیده‌ام که به گربه وحشی شبیه هستند که در مشاهداتم به آن پی برده‌ام (ص ۳۹۵).

- لکها به زبان خودشان تکلم می کنند اما بر اساس موقعیت مکانیشان به ترکی و سایر زبانهای ایرانی نیز صحبت می کنند (ص ۳۹۶).

لکهای آذربایجان (ص ۳۹۶).

- ۱۵۰۰۰ خانوار از ایل شکاک شامل که در مسکن روستایی و سیاه چادر اقامت دارند لک هستند.

- ۴۰۰ خانوار چادرنشین از طایفه زرگر لک هستند.

- چلبیانلو (۱۵۰۰ سیاه چادر و مسکن روستایی)، کولبیگلو و میشکامبر (۴۰۰ سیاه چادر و مسکن روستایی) و کراچورلو (۲۵۰۰ سیاه چادر و مسکن روستایی) طوایف لک قره داغ هستند.

- ۲۰۰ خانوار از طایفه احمدوند در ارومیه زندگی می کنند که لک و تات هستند.

- ۲۰۰۰ خانوار از طایفه دومبلی که لک و تات هستند.

لکهای مازندران (ص ۳۹۶)

- ۶۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه عبدالملکی

- ۴۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه خواجه وند

قبایل تهران و پیرامون (ص ۳۹۷)

- ۱۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه ترک مافی که لک و ترک هستند.

- ۵۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طوایف پیروند، جلیوند، کاکاوند، قیاسوند و چگنی که لک هستند و در نزدیک قزوین زندگی می کنند.

- ۱۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طوایف هداوند، بوربور و سیل سپور.

- ۱۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طوایف کنگرلو و قره چورلو که لک و ترک هستند.

- ۲۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه پازکی که لک و ترک هستند.

- ۶۰۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه زرگر که به سارق و سکه زن معروف هستند.
- ۴۰۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه کرد بچه لک هستند.
- ۲۵۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه شاه سرواری در جنوب تهران لک هستند.
- ۶۵۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه نانا کلی در جنوب تهران لک هستند.
- ۱۰۰۰ خانوار شامل خانه دائم از ایل مافی (پیراوند، هارونوند، شویرونند، شهوردیوند و اسپانوند) در نزدیک قزوین لک هستند.

ناحیه خمسه در حد فاصل تهران و آذربایجان (زنجان) (ص ۳۹۷)

- ۶۰۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه رشوند در زنجان لک هستند.

کرمان (ص ۳۹۸)

- ۳۰۰۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه عطا الهی لک هستند.
- ۱۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی از طایفه خورمالبند لک هستند.

قبایلی از همدان، ملایر، تویسرکان، فراهان و .. در اراک (ص ۳۹۸)

- ۱۵۰۰ خانوار شامل سیاه چادر و خانه از طوایف زهراوند، قیاسوند، جلیوند و پایروند لک هستند.
- ۱۰۰ خانوار شامل سیاه چادر و خانه از ایل زند که لک هستند.

فارس (ص ۳۹۸)

- ۱۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی معروف به فیلی که لک هستند و به لکی و فارسی تکلم می کنند.
- ۱۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی از طایفه گورانی که لک هستند.
- ۱۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی از قبیله فجر افشار لک هستند و ۲۵۰ خانوار ترک هستند.

- ۳۰۰ خانوار شامل سیاه چادر و مسکن روستایی از طایفه گورانی لک هستند.
- ۶۰ خانوار سیاه چادر از طایفه نانا کلی لک هستند.
- ۱۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی از طایفه ده بزرگی لک هستند.
- ۱۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی از طوایف زرگر و قره قوزلو لک و ترک هستند.
- ۸۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر در ممسنی لک هستند که بی قانون ترین قبیله هستند. آنها در غرب کازرون زندگی می کنند که سالها پیش یک قبیله قدرتمند بوده اند و اکنون کاهش یافته اند.

بهبهان و کهگیلویه (ص ۳۹۹)

- ۱۰۰۰ خانوار شامل سیاه چادر از طوایف تيله کوهی، بيله لو و جامه بزرگی لک هستند.

سرحدات و پیرامون مشهد (ص ۴۰۰)

- ۱۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر در تربت حیدریه لک هستند و به فارسی صحبت می کنند.
- ۱۵۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر در کلات نادری لک و ... هستند.
- ۳۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از قبیله ترکیه جانشلو لک هستند.
- ۲۵۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر لک هستند.
- ۱۴۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه زعفرانلو در قوچان لک هستند.
- ۲۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه کیوانلو در رادکان لک هستند.
- ۳۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه شادلو در بجنورد لک هستند.
- ۱۵۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه امانلو در مردشک لک هستند.

کرمانشاه (ص ۴۰۱)

- ۳۳۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه گوران لک هستند.

- ۱۱۵۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از ایل کلهر لک هستند که زنان زیبا و مردان خوش قامت و تیراندازی دارد.

- ۱۰۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از ایل زنگنه لک هستند. سنجابی که یک طایفه بی قانون هستند و حدود ۲۰۰۰ خانوار دارد شاخه‌ای از زنگنه به حساب می‌آید.

- ۳۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه جلالوند لک هستند.

- ۱۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طوایف بالوند و پنجپینوند لک هستند و قامتی خشن و بلند دارند.

- ۱۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه زیروند لک هستند.

- ۲۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه کاکاوند لک هستند.

- ۴۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه هرسینی لک هستند.

- ۶۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه جلیوند لک هستند.

- ۲۵۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طایفه زوله لک هستند.

- ۷۰۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه نانا کلی لک هستند.

- ۷۵۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طوایف احمدوند، پایروند و باتوویی لک هستند.

- ۲۰۰۰ خانوار شامل مسکن روستایی و سیاه چادر از طوایف فیله گری، صوفیه وند و ورمزیار لکهای ناحیه کلیابین هستند.

- ۱۵۰۰ خانوار شامل سیاه چادر از طایفه قوزیوند لک هستند.

همه قبایل لورستان کوچک شامل دلفان، سلسله، بیرانوند، عثمانوند، سکاوند، بالوند، جلالوند، باجلان، عمله، حبیبوند، گراوند، فیلی و ... لک هستند (ص ۴۰۱ و ۴۰۲).